

Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů v ČR

K Silu 1980, 393 01 Pelhřimov

Tel./fax: 00420 565 323 421, 00420 565 324 203

E-mail: svol@mslpelhrimov.cz, info@svol.cz

Web: www.svol.cz

IČO: 45035652, DIČ: CZ 45035652

Bank.spojení: KB Pelhřimov, 20438261/0100

Zájmové sdružení právnických osob je registrováno ve spolkovém rejstříku, vedeném Krajským soudem v Českých Budějovicích, oddíl L, vložka 6351

V Pelhřimově 27. 3. 2017

Jakou budoucnost přináší dosavadní vývoj části území Šumavy zahrnuté do souvisejících národních parků?

Úvodem

V hřebenových částech Šumavy se stýkají dva národní parky. Národní park Bavorský les (dále NPBL) založený v roce 1970 ve výměře 13 tis. ha, s historií téměř 50 let, rozšířený v roce 1997 o 11 tis. ha na celkovou výměru 24 tis. ha (vesměš lesy, a ve státním vlastnictví). Národní park Šumava (dále NPŠ) založený v roce 1991 ve výměře 68 tis. ha, z toho 55 tis. ha představují lesní pozemky - 49 tis. ha státní, 6 tis. ha nestátní (12% podíl, vesměš členové SVOL).

Na posouzení vlivu postupného ponechávání lesa přírodě bez přímého vlivu člověka uplynula dostatečně dlouhá doba. V NPBL jde aktuálně o 16 tis. ha, tj. 66 % z celkové výměry parku, v NPŠ 16 tis. ha z výměry státních lesů zařazených do parku, tj. 33 %. Pro seznámení s vývojem v NPŠ má odborná i široká veřejnost ČR dostatek příležitostí, mj. je zachycen ve veřejně dostupné publikaci „Stav, vývoj a management lesních ekosystémů v průběhu existence NP Šumava“, Vacek a Podrázský, 2008.

Málo je však znám naší veřejnosti vývoj v NPBL. Vzhledem k tomu, že se jedná o otázku komplexní a příhraniční, předkládáme zejména v souvislosti s přijímáním novely zákona o ochraně přírody a krajiny shrnutí závažných poznatků z téměř 50 letého vývoje i v NPBL a letecké snímky od Sdružení občanů za ochranu Bavorského lesa. Snímky zachycují území od Luzného po Roklan („starý“ park) a území od Roklanu po Falkenstein (po rozšíření parku), číselné podklady pocházejí z veřejných zdrojů obou národních parků (monitoring, výroční a tiskové zprávy).

Jaké jsou odpovědi na otázky, které byly nastoleny rychlým velkoplošným rozpadem hřebenových smrčín obou národních parků?

1. Představy zakladatelů a jejich správců o zachování horských smrčín, které budou ponechány svému vývoji bez zásahu člověka proti kůrovci a jejich směřování k „pralesu“, se nenaplnily. Naopak, došlo k rychlému velkoplošnému rozpadu horských smrčín, a to lokálně v řádu cca 15-20 let, včetně nejzachovalejších rezervací (Roklan, Trojmezná). Pomalejší rozpad, avšak stále probíhající, je v přirozeně chráněných karech jezer a v nižších polohách - především tam, kde se zachovala přirozená skladba smíšeného horského lesa. Smíšené porosty i s převahou buku zaujímají v NPBL 50% podíl z celkové plochy, v NPŠ ovšem dominuje smrk!

2. Kalamity větrné (i sněhové) jsou v prostoru horského lesa zcela přirozené. Největší probíhají v řádu spíše staletí, menší v rozsahu řádu desetiletí, avšak v objemu větším než 100 tisíc m³ ročně probíhají od r. 1980 až dosud v průměru každý třetí rok!

3. **Generace lesníků již po staletí tlumily rozpad lesa asanací přírodních polomů, aby zabránily jeho dalšímu rozvratu biologickými škůdci (i jejich včasné ne/zvládnutí ovlivnilo vývoj lesů).**
4. **Velkoplošný rozpad hřebenových území národních parků rozhodujícím způsobem nastartovala nekvalifikovaná, spíše ideologická, rozhodnutí o skokovém ponechání rozsáhlých území v řádu tisíců ha v tzv. bezzásahovém režimu a nezpracování části polomů, dokonce i v době již rodící se kůrovcové kalamity (v NPBL „starý“ park na počátku 90. let 20. století, v NPŠ po roce 2004 a v obou parcích zvláště po kalamitě Kyrill).**
5. **Nejzávažnější je však negativní vliv ztráty porostního klimatu lesů pro vodu a klimatizaci krajiny v důsledku jejich uschnutí.**

Mezinárodní tým odborníků WeForest vypracoval pro Pařížskou konferenci o klimatu dokument, v němž shrnuje důležité funkce lesa a zdůrazňuje pozitivní efekt živého lesa na klima a hydrologii povodí. Doc. J. Pokorný, spoluautor tohoto dokumentu, uvádí: „Lesy čistí vodu a na úrovni povodí, regionů i kontinentů **zásadně ovlivňují dostupnost vody a regulaci teploty v krajině**. Nové vědecké závěry ukázaly, že lesy mají větší význam, než se dosud myslelo. Jejich fungování lze ovlivnit způsobem péče a lze dosáhnout výrazných zlepšení z hlediska dostatku vody v krajině i fungování klimatu.

Lesy jsou zásadně významné v pěti procesech:

- podporují vznik srážek,
- stromy a lesy jsou přirozené chladicí systémy; zalesněné povrchy ve venkovské krajině mohou být v létě až o 20 °C chladnější než otevřená místa a zemědělské plochy,
- generují toky vzduchu a vlhkosti, přitahují vzdušnou vlhkost z oceánů do vnitrozemí,
- zlepšují infiltraci vody do půdy, přispívají k zásobování podzemních vod, redukují významně výpar vody z půdy a podporují rozvoj půdní fauny,
- regulují vodní toky, tlumí extrémní odtoky.

Zachování a ochrana lesních porostů jsou nevhodnější cestou k zajištění dostatku vody a doplňování spodních vod, tlumení ztráty vody odtokem a erozí v krajině. I když se les v obou parcích místy méně, místy více, obnovuje, bude trvat minimálně desítky let, než se obnoví jeho hydrologické funkce. Za jak dlouho se obnoví ekosystém, ve kterém byly i 400 let staré stromy?“

6. **Dlouhodobá ztráta porostního klimatu v řádu krajiny je nenahraditelná.** Aktuálně je násobena kolísáním klimatu zvláště po roce 2000 (dlouhá období vysokých teplot spojená s nízkými srážkami, nízké zimní srážky, prodloužení vegetační periody včasným nástupem jara). Bernsteinová a kol. (2015) uvádí nárůst teploty v dubnu na Šumavě až o 4 °C za období 1978-2011. Lze si to vysvětlit ztrátou smrkových porostů, které chladí na jaře, než se olistí další vegetace. **V současné době tvoří bezzásahová území zrcadlově souvislou přeshraniční plochu 25 tis. ha, z toho je 11 tis. ha kůrovcových souší.**

Závěry ve vztahu k novele zákona č. 114 /92 Sb., o ochraně přírody a krajiny (dále jen „Novela“

1. **Dlouhodobý cíl citovaný v § 15 zákona je dosavadním vývojem zcela zpochybněn.** IUCN trvá na min. 75% podílu území NP kategorie II ponechat přírodě. Tento kategorický požadavek přednesl na konferenci České národní parky 21.9.2016 v Praze místopředseda IUCN A. Sovinc. Takto vyžadovaný a státní správou ochrany přírody ČR přijatý cíl, navíc nyní právně kodifikovaný v zákoně, není relevantní pro všechny NP, opomíjí rizika a jejich důsledky, zvláště v horských smrččinách NPŠ (postup v NP Krkonoše je odlišný, a proto málo konfliktní - kategorie V dle hodnocení IUCN).

2. Novela není jen o čtyřech dosavadních národních parcích, ale i o národních parcích budoucích.

Nový potenciál několika dalších národních parků (5+) byl deklarován na výše uvedené konferenci za přítomnosti všech relevantních orgánů ochrany přírody a krajiny a nevládních organizací zabývajících se ochranou přírody, nejen z ČR. Je paradoxem, že mezi uvažovanými návrhy jsou i Jeseníky a Beskydy. Obě pohoří s dominancí smrčín, navíc pramenné oblasti velkých řek. Oblast je již století zatížena emisemi škodlivin z Ostravska a Polska, které trvají a dle našeho názoru jsou hlavní příčinou rozpadu smrkových porostů na severní Moravě až po Prostějov, ale i v severozápadní části Slovenska. Zde leží primární úkol k řešení pro MŽP. Rozpad smrčín je urychlován důsledky kolísání klimatu.

3. Novela přenáší rozhodující opatření pro směřování režimu v národních parcích do výhradní pravomoci MŽP, po schválení Novelly tak budou národní parky zcela mimo rozhodování Parlamentu ČR.

4. Novela omezuje zřetelně a cíleně pravomoci zainteresovaných obcí i krajů.

5. Novela nezajišťuje relevantní věcnou kontrolu rozhodnutí MŽP, odborná oponentura prováděných kroků je již nyní velmi problematická, a dokonce přímo v NP zainteresovanými vědci i prostřednictvím celostátních médií bagatelizovaná.

6. Zřetelným cílem Novelly je legalizovat i chybná rozhodnutí MŽP v minulosti a zbavit se tak spoluzodpovědnosti za velkoplošný rozpad lesních ekosystémů a zvláště jeho důsledků pro krajinu.

7. Je zvláště nezodpovědné v tomto procesu aktivní podpory rozpadu pokračovat. Každé rozšíření bezzásahovosti znamená u vyspělých lesních smrčín jistotu rozpadu.

Již trojnásobný cyklus rozpadu horských smrčín (80. léta, 90. léta, po roce 2004 a po kalamitě Kyrill) má za důsledek ztrátu nejvyššího stromového patra v obou národních parcích v objemu více než 10 mil. m³ – podrobnosti viz tabulka.

	NPBL	NPŠ	Celkem
	(v tis. m ³)		
Kůrovcové souše (bezzásahový režim)	2 300	2 050	4 350
Těžba stojících kůrovcových stromů	970	2 100	3 070
Kalamity větrné a sněhové, vytěžené	390	2 300	2 690
Kalamity větrné, ponechané záměrně na hřebenech po Kyrillu bez zpracování	60	200	260
Celkem v obou parcích od založení	3 720	6 650	10 370
Celkový podíl dříví zničeného kůrovcem činí 72 %, podíl z větrných a sněhových kalamit 28 %.			

Jaká je budoucnost vývoje lesních ekosystémů v NPBL a NPŠ?

Pralesy, vyvíjející se v přírodě po tisíciletí, jsou v těchto národních parcích fikcí. Zůstávají zde jen zbytky pralesovitěho charakteru (příklady karů jezer, zachovalé rašeliny a některé bývalé maloplošné rezervace). Dlouhověkost stromů v horském lese je podmíněna ve fázi obnovy (v mládí) zastíněním mateřskými stromy v řádu desítek let i déle, **což probíhá jen při pomalém rozpadu horního patra lesa. Vývoj směřuje při velkoplošném rozpadu kůrovcem dominantně opačným směrem (od pralesa).** Ve smrčínách po rychlé destrukci horního patra kůrovcem nastupuje urychlený růst následné generace, aktuálně navíc podporován vlivem změny klimatu a dusíkatých látek z ovzduší ukládaných

v půdě. Je založeno opět v řádu desetiletí na rychlý rozpad. Vývoj přirozené sukcese z monitoringu není namístě tolik adorovat, čeká ji v dalším vývoji mnoho úskalí. V NPŠ se i v dříve zásahových, dnes bezzásahových územích, do roku 2004 intenzivně doplňovalo uměle. Vitalita přirozené obnovy je v nadmořské výšce pod 1000 m řádově vyšší. V NPBL vzniklo v rozšířené části po Kyrillu několik holin větších než 100 ha souvislé plochy a řada menších, vše bylo ponecháno sukcesi. Jak stabilizovat horské lesy, ukazuje hospodaření Kláštera Schlägl. Zde se však jedná o přechod k výběrnému lesu uplatňovaný v poválečném období aktivní spoluprací lesníka s přírodou.

Nové vědecké poznatky spojené s výkonnou technikou snímání obrazu krajiny, měřením parametrů klimatu u různých povrchů vegetace, nové poznatky z měření fyzikálních a biometrických procesů uvnitř stromů rozvíjí dosavadní poznatky i o lesích (v ČR prof. J. Čermák, doc. J. Pokorný). Výsledkem výzkumu v světovém měřítku je potvrzení zcela mimořádného pozitivního významu lesů. K nastolení bezzásahového režimu ve smrčínách NP vedoucímu k velkoplošnému rozpadu horního patra živého lesa doc. Pokorný na veřejném slyšení v Senátu PS ČR dne 26. 7. 2016 uvedl údaje z měření prováděných v NPŠ v letech 2011 a 2015: „**Přehřátá odlesněná krajina se vysušuje.** Odlesnění, odvodnění krajiny vede k výraznému oteplení povrchu krajiny, za slunného počasí v rozmezí 10-20 °C, teplý vzduch unáší vodní páru nevratně vzhůru. Živý vzrostlý les působí na horách jako chladič. Horský les vyčesává navíc několik set mm vody za rok. **Monitorujeme vodu v tocích a ignorujeme, co se děje s vodní párou.** Živý les tlumí klimatickou změnu a měli bychom funkce lesa napodobovat i v kulturní krajině. **Průměrná teplota v ČR stoupla za posledních 30 let o 1 °C, na Šumavě stoupla o 3,3 °C (Bernsteinová a kol., 2015).** **Další bezzásahová území na Šumavě povedou zvláště v NPŠ k uschnutí lesního patra a nevratným ztrátám vody ze Šumavy i z nižších poloh.“**

Prof. Hruška a kol. 2016 v časopise Ochrana přírody kromě jiného uvádí: „Bezzásahový režim nemá zásadní vliv na hydrologii šumavských povodí“. Tento závěr byl opakovaně též na shora zmíněném veřejném slyšení v Senátu, široce diskutován a oponován i za přítomnosti náměstka MŽP V. Dolejšského. Písemná kritika tohoto článku a výzva k doložení uvedeného tvrzení výsledky vědeckých výzkumů, zůstala dosud bez jakékoliv odpovědi.

Závěrem

Jsme si ještě schopni nebo ochotni připustit, že přírodní procesy v kulturních lesích (v NPŠ z 80 %) mohou mít vedle pozitivního rozměru i rozměr opačný, destruktivní? Nejen z hlediska životního prostředí v krajině pro člověka, ale i pro přírodu samu.

Součinnost člověka v přírodě je důležitá, v lesních ekosystémech zvláště. Jaká, v jakém prostoru, rozsahu a čase, to je ta věda rozhodnutí lesnických, ekologických i sociálních v našich pestrých přírodních podmínkách, a to i v národních parcích.

Účelová snaha v Novele zákona č. 114/92 Sb., navléci vše na jedno „kopyto“ s centrálním rozhodováním, dobrou cestou do budoucnosti národních parků není.

Za Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů v ČR
Ing. František Kučera, předseda